

8-4-2024

Concept-bijdrage Thomas Bruning, namens NVJ voor het Rondetafelgesprek over en weerbare democratische rechtsstaat 9 april 2024 Tweede Kamer, vaste commissie Binnenlandse Zaken

U heeft ons als NVJ gevraagd te benoemen wat er nodig is om een weerbare democratische rechtsstaat te waarborgen.

We zijn blij met deze invitatie want we zijn het helemaal eens dat deze tijd vraagt om een betere bescherming van instituties, die de rechtsstaat stutten.

De beroepsgroep, die ik hier vandaag vertegenwoordig is daar één van.

Vandaag zit ik hier niet zozeer als een belangenbehartiger, die opkomt voor de werkgelegenheid of een fatsoenlijk loon voor journalisten.

Ik zit hier voor iets fundamenteelers:

Hoe zorgen we ervoor dat journalisten in staat blijven hun controlerende en informerende rol vanuit een onafhankelijke positie te kunnen blijven vervullen?

En daarmee te kunnen fungeren als bouwsteen in een democratie, waarmee het publiek goed geïnformeerd haar keuzes kan maken.

De rol die de journalistiek in dit licht vertegenwoordigt, staat op meerdere manieren onder druk.

Allereerst gaat het daarbij om veiligheid voor de beroepsgroep in de uitoefening van hun vak.

Tot onze grote vreugde onderschreef u vorig jaar bijna kamerbreed een motie om het initiatief Persveilig structureel te steunen vanuit de overheid. Dit vanuit de gedachte dat de journalistiek veilig zijn werk moet kunnen doen, zij daarin beschermd en getraind moet worden en dat aanvallen op de pers met prioriteit aangepakt dienen te worden.

Met Persveilig slagen we daar samen met de werkgevers, Politie en OM goed in. Er is goed overleg over geweldsincidenten, een belangrijk deel van de beroepsgroep doet mee aan trainingen en bij dreiging of geweld wordt er snel en gecoördineerd gehandeld, zodat de pers haar werk kan blijven doen.

Tot zover hulde. Toch is daarmee een onderliggende oorzaak voor het probleem nog niet opgelost.

Het fundament van ons werk vormt immers een breed vertrouwen in de onpartijdigheid en publieke meerwaarde van onze beroepsgroep. Dat fundament wordt ook in dit huis onderuit gehaald.

De journalistiek wordt daar in haar dagelijks werk telkens mee geconfronteerd, zowel digitaal op social media als fysiek, bij verslaggeving op straat. Het feit dat de NOS de logo's van haar auto's heeft moeten halen en 8 op de 10 collega's recente ervaringen heeft met vormen van geweld of intimidatie, spreekt wat dat betreft boekdelen.

Daarbij gaat het om uitschelden en bedreigen, maar ook om fysiek geweld en brandstichting op huisadressen, elke werkdag wordt er bij Persveilig wel een nieuw geweldsincident gemeld.

Dat probleem wordt verergerd door sommige uitspraken richting de pers van partijen en Kamerleden, die daarmee aanvallen jegens de journalistiek min of meer legitimeren.

Het vergelijken van journalisten met rioolratten, maar ook het wegzetten van de beroepsgroep als tuig (en daar niet van terug komen) heeft een negatieve invloed op het werkklimaat. Kamerleden en zeker de fractievoorzitter van 's lands grootste partij hebben immers uitdrukkelijk een voorbeeldfunctie.

Soms hoeven maatregelen om de rechtsstaat te waarborgen helemaal geen geld te kosten. Ze vergen echter wel voortschrijdend inzicht en eenduidige correctie.

Waarborgen pluriformiteit

Dat brengt mij op een tweede pijler voor de rechtsstaat: een pluriform medialandschap.

De concentratie van ons private journalistieke media-aanbod heeft sluipenderwijs forse vormen aangenomen.

Inmiddels zijn 8 van de 12 grootste nieuwsmerken in Nederland het eigendom van één partij, DPG media. En met de voorgenomen overname van RTL worden dat er straks 9.

Dat vraagt om waakzaamheid, zowel in het waarborgen van de onafhankelijkheid van deze onderliggende titels, als in het bieden van een serieus alternatief aan het Nederlandse publiek.

Regionaal is er in bijna alle delen van het land slechts één private journalistieke speler actief. In het Noorden, Limburg en Noord-Holland is dat Mediahuis, in de rest van het land DPG.

Tegenover deze overmacht van 1 partij staat regionaal en lokaal slechts één alternatief, de nieuwsvoorziening van de lokale en regionale publieke omroep.

Dat vraagt dus om politiek beleid, die de publieke omroep ongeclausuleerd en structureel steunt en deze niet probeert op inhoud te beïnvloeden of een kopje kleiner te maken.

De tweet die partijleider van de PVV, Geert Wilders afgelopen vrijdag uitstuurde, spreekt in dat opzicht helaas een andere taal.

 Geert Wilders @geertwilderspvv · 2 u
Hoe minder links-liberaal NPO-geluid hoe beter!

[#minderNPO](#)

 De Telegraaf @telegraaf · 3 u

De vier formerende partijen, PVV, VVD, NSC en BBB zien niets in het plan van het demissionaire kabinet om de concessie van de NPO met twee jaar te verlengen. Vrijdag wordt in de ministerraad besloten om de huidige vergunning te verlengen tot eind 2028.
telegraaf.nl/nieuws/1630951...

De basis van de rechtsstaat is een scheiding der machten. De politiek dient zich daarbij te onthouden van een oordeel over de journalistiek.

Alleen dan kan de journalistiek haar opdracht binnen de rechtsstaat op onafhankelijke wijze vervullen.

Straffeloosheid digitale domein

Dan is er een derde punt van zorg, de voortdurende straffeloosheid, die wij zien in het digitale domein. Dat vraagt om actief beleid op twee punten; enerzijds dienen social mediabedrijven veel meer aangesproken te worden op hun verantwoordelijkheid voor illegale en bedreigende content, die ze verspreiden en waarmee ze miljarden mee verdienen. Vanuit Europa is er daarvoor wetgeving ontwikkeld, maar die moet hier wel uitgevoerd worden.

Anderzijds merken we bij politie en justitie te weinig expertise en menskracht, zeker op lokaal niveau, om handhaving van dit soort bedreigingen effectief aan te pakken. Dat vraagt om gecoördineerd beleid. De aangiftebereidheid en de negatieve ervaringen van met name vrouwelijke journalisten op dit terrein, die uit door Persveilig gedaan onderzoek blijken, spreken wat dat betreft voor zichzelf. Wij pleiten voor de journalistiek voor een centrale plek waar aangifte gedaan kan worden van vormen van digitale bedreiging en een centraal gecoördineerde vervolging. Daar kan het politiek initiatief voor nemen.

Maak werk van een echt open overheid

Tenslotte, op jullie eigen werkterrein hebben we ook een warme aanbeveling.

De journalistiek kan haar controlerende rol immers alleen maar volwaardig vervullen, als de overheid haar informatiehuishouding op orde heeft.

De vorig jaar van kracht geworden Wet Open Overheid (WOO) maakt haar naam onvoldoende waar. De wachttijden voor informatieverzoeken zijn langer dan ooit tevoren, blijkt uit recent onderzoek van Open State foundation, veel stukken worden niet of bijna zwart gelakt verstrekt.

Om de rechtsstaat goed te laten functioneren zijn hier investeringen noodzakelijk, in een overheid die niet fungeert als een marketingmachine maar erop gericht is om alle (concept)besluitvorming ongeclausuleerd en liefst proactief openbaar te maken. Beleg de verantwoordelijkheid daarvoor bij gespecialiseerde, onafhankelijk opererende informatiedeskundigen binnen de overheid, die los staan van communicatie-afdelingen.

Er zijn ministeries waarin hier al stappen genomen zijn en Open overheid een directionele taak is geworden. Volg die lijn.

Voor een meer uitgebreid betoog en onderbouwing op de hiervoor genoemde zaken, verwijs ik graag naar de brief van 24 januari jl., die wij aan de formerende partijen en informateur Plasterk stuurden. <https://www.nvj.nl/nieuws/nvj-stuurt-zes-aanbevelingen-informateur>